

درآمدی بر مبانی تعزیه شناسی و تعزیه پژوهی

مسلم نادعلی زاده

(عضویت علمی دانشگاه بین المللی اهل بیت (ع))

www.ketab.ir

درآمدی بر مبانی تعزیه‌شناسی و تعزیه‌پژوهی

نویسنده: مسلم نادعلی‌زاده

ویراستار: محمد منصفی

ناشر: دانشگاه بین‌المللی اهل بیت (ع)

چاپ: اول ۹۹

تعداد کپی: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۹-۷۶۱-۷

قیمت: ۴۵۰۰۰۰ ریال

سرشناسه: نادعلی‌زاده، مسلم، ۱۳۶۴ - عنوان و نام پدیدآور: درآمدی بر مبانی تعزیه‌شناسی و تعزیه‌پژوهی / نویسنده مسلم نادعلی‌زاده؛ ویراستار محمد منصفی، مشخصات نشر: تهران: دانشگاه بین‌المللی اهل بیت (ع)، ۱۴۰۰. مشخصات ظاهری: ۲۰۲ص: جدول: ۵/۱۴x۵/۲۱، شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۹-۷۶۱-۷-۱-۷-۱۰-۱۹۱ - ۴۵۰۰۰۰ ریال ۲۰۱: همچنین به صورت زیرنویس، موضوع: تعزیه - ایران - تاریخ و مقدمه موضوع: Ta ziyah -- Iran - History and criticism - موضوع: تعزیه‌نامه‌ها موضوع: Ta ziyah -- Texts شناسه افزوده: دانشگاه بین‌المللی اهل بیت (ع) رده‌بندی کنگره: PIR۲۸۳۴ رده‌بندی دیویی: ۵۱۲/۸۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۶۸۲۷۵

وضعیت رکورد: فیپا

فهرست

پیشگفتار

مقدمه

فصل اول: مبانی تعزیه‌شناسی

۱- پیدایش تعزیه

۱-۱- گزارش‌های تاریخی

۲-۱- گزارش‌های فقهی

۳-۱- تذکرها

۴-۱- ویژگی‌های اجرایی

۵-۱- نسخ خطی

۲- ارکان تعزیه

۱-۲- شعر

۲-۲- موسیقی

۳-۲- روایت (تاریخی، داستانی، اسطوره‌ای)

۴-۲- نمایش (حرکت، لباس و تجهیزات)

۳- درآمدی بر سبک‌شناسی تعزیه

۱-۳- شعر

۴۴	۲-۳- موسیقی
۴۵	۳-۳- لباس و تجهیزات
۴۵	۴-۳- اجرا
۴۶	۴- درآمدی بر نسخه‌شناسی تعزیه
۴۶	۱-۴- شاعران تعزیه
۴۷	۲-۴- پراکندگی جغرافیایی نسخ تعزیه
۵۰	۵- تعزیه از منظر فقهی
۵۰	۱-۵- تشبیه به معصومان علیهم‌السلام
۵۱	۲-۵- تشبیه به جنس مخالف (زن‌خوانی)
۵۱	۳-۵- تشبیه به کفار
۵۱	۴-۵- استفاده از آلات موسیقی نظیر طبل و شیپور
۵۱	۵-۵- تحریفات لفظی و معنوی
۵۲	۶-۵- اختلاط زنان و مردان در تماشای تعزیه
۵۲	۷-۵- غنا
۵۵	۶- رسانه تعزیه
۵۵	۱-۶- عناصر ارتباطی
۶۵	۲-۶- کارکردهای ارتباطی
۷۴	۷- گنجینه‌های نسخ تعزیه
۷۴	۱-۷- جُنگ / نسخه (فرد)
۸۱	۸- تعزیه و هنر
۸۱	۱-۸- هنر در اسلام
۸۱	۲-۸- هنر در ایران
۸۲	۳-۸- انواع هنر در تعزیه

فصل دوم: مبانی تعزیه پژوهی

۱- منابع

۱-۱- نسخه های خطی

۲-۱- سفرنامه ها

۳-۱- خاطرات مکتوب

۴-۱- تذکره ها

۵-۱- کتب فقهی

۶-۱- مطبوعات

۷-۱- تصاویر

۸-۱- اسناد

۹-۱- تاریخ شفاهی

۱۰-۱- کتاب ها

۱۱-۱- مقالات

۱۲-۱- پایان نامه ها

۲- آسیب شناسی تعزیه خوانی و تعزیه پژوهی

۱-۲- آسیب شناسی متون

۲-۲- آسیب شناسی اجرا

۳-۲- آسیب شناسی تعزیه پژوهی

۳- دایرة المعارف تعزیه

۱-۳- عناوین مجالس

۲-۳- شاعران تعزیه

۳-۳- دستگاه ها، آلات موسیقی و گوشه های آوازی

۴-۳- نقش ها

۵-۳- مناطق

۱۶۷	۳-۶- ابزار و تجهیزات
۱۷۰	۳-۷- فقه و هنر
۱۷۱	۳-۸- اصطلاحات
۱۷۲	۳-۹- تعزیه خوانان مشهور دوره قاجار
۱۷۵	۳-۱۰- ضرب المثل ها، امثال و کنایات
۱۸۱	۳-۱۱- پژوهشگران، نویسندگان و سفرنامه نویسان
۱۸۶	۴- مدخل نمونه
۱۹۱	منابع و مآخذ

پیشگفتار

تعزیه هنری شیعی است که از سده‌های پیش در بسیاری از شهرها و روستاهای شیعه‌نشین اجرا می‌شده است. این هنر بر چهار رکن شعر، موسیقی، روایت و نمایش استوار است و یگانه میراث مکتوب ادبیات نمایشی در زبان فارسی به شمار می‌رود. موضوع تعزیه، نمایش وقایع تاریخی با محوریت امام حسین علیه السلام و روز عاشورا است. فراوانی نسخ تعزیه و اجرای آن در میان ساکنان شهرها و روستاهای شیعه‌نشین، نشان‌دهنده جایگاه شایان توجه این هنر در ادبیات و فرهنگ شیعی است. مطالعات تعزیه پژوهانه در نیم قرن اخیر گسترش یافته و آثار بسیاری در قالب کتاب، مقاله، پایان‌نامه، رساله و یادداشت با موضوع تعزیه نگارش یافته است. هم‌چنین شاهد حضور تعزیه در برخی سریال‌ها و مستندهای تلویزیونی در دهه‌های اخیر بوده‌ایم. آشکار است که همه این آثار، از نظر علمی، درخور توجه نیستند و پژوهشگران علاقه‌مند باید آثار قابل اعتماد را از آثار غیر قابل اعتماد بازشناسند؛ در غیر این صورت، ممکن است در شناخت و تحلیل خود دچار اشتباه شوند که درمندانه چنین مسئله‌ای در خصوص تعزیه بارها رخ داده است. این کتاب، چنان‌که از نام آن برمی‌آید، درآمدی بر مبانی تعزیه‌شناسی و تعزیه‌پژوهی است. در این اثر، نخست تلاش شده است تا به صورتی مختصر، تعزیه شناخته و شناسانده شود و سپس اجراهای امروز تعزیه و پژوهش‌های صورت‌گرفته در این موضوع آسیب‌شناسی گردد. آسیب‌شناسی اجرا و پژوهش در حوزه تعزیه، به ارتقای کیفیت این هنر و تحقیق درباره آن کمک خواهد کرد. در پایان این معرفی و آسیب‌شناسی، برای نخستین بار فهرستی جامع مشتمل بر بیش از دوهزار مدخل جهت نگارش

دایرةالمعارف تعزیه در ایران ارائه شده که محصول مطالعه و بررسی تمام آثار مکتوب و موجود در موضوع تعزیه است. در اینجا بایسته می‌دانم از همکاری مسئولان محترم دانشگاه بین‌المللی اهل بیت علیهم‌السلام، به‌ویژه رؤسای محترم پیشین و فعلی دانشگاه، حضرات حجج اسلام دکتر منصور میراحمدی و دکتر سعید جازاری معمولی و نیز معاونان گران قدر پیشین و فعلی پژوهشی دانشگاه، جناب آقای دکتر محسن زنگنه و حجت‌الاسلام دکتر قمری و نیز مدیران کوشای پیشین و فعلی پژوهش، جناب آقایان رضا عشقی و دکتر گلپایگانی و همه عزیزانی که در مراحل مختلف این پژوهش و انتشار آن، به این جانب یاری رساندند، سپاسگزاری کنم. اجرهمگی با سید و سالار شهیدان، حضرت اباعبدالله الحسین علیه‌السلام.

مسلم نادعلی زاده ۲۰ دی ۱۳۹۹ ه.ش